

– взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

Список використаних джерел:

1. Герасимова Н.С., Касярум Н.В., Король В.М., Савченко О.П. (2010) Словник-довідник з педагогіки і психології вищої школи. Черкаси: вид. від ЧНУ імені Богдана Хмельницького. ISBN 966-564-122-0.
2. Єрошенко О. (ред.) (2012) Великий тлумачний словник сучасної української мови. Донецьк: Глорія Трейд. ISBN 978-617-536-248-8
3. Фунтікова О.О. (2014) Педагогіка вищої школи: Словник-довідник. Запоріжжя: КПУ. ISBN 978-966-414-194-6
4. Шапран О.І. (ред.) (2013). Словник термінів з професійної освіти. Переяслав-Хмельницький: «Видавництво КСВ». ISBN 978-966-8906-53-4.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «БОТАНІКА»

*Максименко Н.Т.
Полтава, Україна*

Сьогодні в умовах модернізації вищої освіти одним із напрямків оптимізації навчального процесу у закладах вищої освіти є його спрямування на демократизацію взаємовідносин викладача та студента, що відображається в гуманістичних підходах до навчання: створенні сприятливої атмосфери співробітництва. Так ще А.С.Макаренко пропонував, щоб спілкування педагогів і учнів базувалося на дружніх взаєминах, повазі вчителя до особистості учня, вірі в його сили і можливості. По суті він всебічно розробив і практично реалізував принцип співробітництва, який на сьогодні залишається актуальним. Товариська взаємодія вчителя і учня має бути такою органічною, такою цільною, що учні не повинні відчувати наявність у школі окремих учительських і учнівських інтересів. Серцевиною такої педагогіки Макаренко вважає товариську єдність і спільність інтересів учителів та учнів. І колектив учителів, і колектив учнів мають утворювати одне ціле – педагогічний колектив. Запорукою цього виступає колектив учителів, який здійснює не авторитарний, а виключно педагогічний вплив на учнів [1].

Використання технологій співробітництва у педагогічних закладах освіти дозволяє майбутнім учителям безпосередньо брати участь в моделюванні навчального процесу, міцно і свідомо засвоювати зміст навчального предмета, а також розвивати логічне мислення та вміння працювати самостійно. Навчання у співробітництві це сукупність прийомів навчання, які відображають сутність особистісно-орієнтованого підходу.

Метою такого навчання є не тільки оволодіння знаннями і вміннями кожним студентом на рівні його навчальних можливостей, але формування комунікативних умінь і соціалізація особистості. Розглянемо деякі аспекти застосування технології навчання у співробітництві при організації практичної діяльності майбутніх учителів біології при вивченні курсу «Ботаніка». Навчання у співробітництві побудоване на груповій взаємодії, кооперації, коли освітній процес протікає в груповій сумісній діяльності. При цьому діяльність викладача поступається місцем активній діяльності студентів, а завданням викладача стає створення умов для прояву і реалізації їх ініціативи.

Перевагами такого навчання є процес який: формує і розвиває мотивацію студентів; включає майбутніх учителів у роботу на все заняття, на відміну від пасивно-споглядального традиційного навчання; на традиційному занятті переважає монолог викладача, при колективному взаємонавчання – діалог студентів один з одним або з викладачем; викладач стимулює до бесіди, до оцінювання один одного, до рефлексії тощо; перетворює студентів в суб'єктів самонавчання [2].

Застосовуючи технологію співробітництва вважаємо за необхідне дотримуватися основних правил: нагородження (група отримує одну на всіх нагороду у вигляді оцінки, сертифіката, похвали тощо); індивідуальна відповідальність (успіх і неуспіх команди залежать від успіхів або невдач кожного); рівні можливості (справжні результати порівнюються з власними раніше досягнутими результатами) [2]. Ми вважаємо, що в основі технології навчання у співробітництві лежить діяльнісний підхід до навчання, який передбачає безпосереднє мотивоване включення студента в навчально-пізнавальну діяльність. Ця діяльність стає для нього привабливою, а процес засвоєння навчального матеріалу усвідомленим [3]. При застосуванні діяльнісного підходу до процесу навчання ботаніки забезпечується комфортне самопочуття суб'єктів навчальної процесу, створюються сприятливі передумови для розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя біології. Такий підхід до процесу навчання ботаніки передбачає розвиток не тільки всіх компонентів навчальної діяльності (мотивів, способів, коштів, форм контролю), а й основних якостей її учасників: активності, самостійності, самоорганізації. Активність і самостійність студентів у навчально-пізнавальній діяльності можливі тільки при організації тісної співпраці викладача з ними (встановленні суб'єктно-суб'єктних відносин). Механізмом таких відносин в процесі навчання ботаніки можуть бути різні види діяльності, беручи участь в яких майбутні вчителі біології реалізують свої схильності і інтереси [4].

Визначмо переваги застосування технології співробітництва при вивченні курсу ботаніка: викладач набуває нову функцію в навчальному процесі, виступає в ролі організатора самостійної активної пізнавальної діяльності студентів, компетентним консультантом і помічником. Групові технології можна з успіхом застосовувати на лабораторно-практичних заняттях з ботаніки. Особливо цікаво відзначити застосування даних технологій при

організації лабораторних робіт. Слід виділити методичні умови подібної роботи із застосуванням технології навчання у співробітництві:

1. Тривалість лабораторного заняття, одна пара. Як правило, зміст такого заняття є об'ємним. Дослідження, що проводяться студентами з біологічними об'єктами, рідко бувають короткочасними. Такі тривалі дослідження характерні для проєктної діяльності, в якій також доречна технологія навчання в співробітництві. На лабораторних заняттях студенти працюють із літературою, мікропрепаратами, гербаріями, колекціями тощо. Від вчителя потрібно чітка організація діяльності здобувачів, яка забезпечила б темп роботи.

2. Лабораторне заняття може мати різні дидактичні цілі: закріплення знань з матеріалу лекції, застосування теоретичних знань на практиці, наприклад, лабораторне заняття «Основні відділи рослин». Вивчення нового матеріалу практичними методами, наприклад, «Будова рослинної клітини».

3. Наявність підготовчого етапу, який включає підготовку викладача і, якщо необхідно, студентів.

Викладач обирає тему заняття, його зміст має передбачати використання практичних методів. Підбирає роздатковий матеріал (гербарій, мікропрепарати, ілюстрації, лабораторне обладнання тощо) і інформацію, що характеризує об'єкти або явища, які необхідно вивчити. В якості роздаткового матеріалу особливо слід відзначити ілюстрації, як джерела інформації для студентів. Не завжди малюнки підручника відображають всі аспекти досліджуваного об'єкта, тому викладач може підібрати більш точні і інформативні зображення. Особливо важливі такі ілюстрації, якщо вивчаються процеси або явища. Обирає практичні методи для проведення заняття: розпізнавання і визначення об'єктів, спостереження, самоспостереження, експеримент, функціональна проба, мікроскопування тощо. Розпізнавання і визначення об'єктів, як вид практичного методу, доречний при роботі з гербаріями, колекціями, ілюстраціями, мікропрепаратами. Для виконання лабораторних завдань викладач формує групи студентів (однорівневі або різнорівневі). Вибір може бути випадковий для виконання короткочасного завдання, наприклад групуються студенти, які сидять за сусідніми партами, вони повертаються обличчям один до одного і обговорюють завдання. При організації однорівневих груп критерієм вибору буде служити інтелект студентів або його успішність з предмету. Позитивним моментом в такій роботі буде можливість стежити за динамікою успішності по предмету слабких і середніх груп і коригування завдань для них. Але в цьому випадку виключається будь-яка змагальна діяльність між групами всередині академічної групи. Можлива організація постійних різнорівневих груп, які формуються на основі добровільності і взаємної симпатії. Викладач складає завдання для груп учнів які відображають роботу з інформацією, практичний етап (власне виконання практичних дій), алгоритм відповіді. Завдання для груп виглядає наступним чином:

Завдання для лабораторної роботи «Папоротеподібні»

Прізвище і ім'я дослідника

Група

Мета роботи: вивчити особливості будови, розмноження і місце існування папоротеподібних.

Обладнання: гербарії і ілюстрації папороті, хвоща.

Хід роботи

Розгляньте запропонований вам гербарій папороті і хвоща. Дайте відповідь на наступні питання: Яка життєва форма рослини представлена: дерево, чагарник, трава? Який орган папороті представлений на гербарії? Де дозрівають спори у папороті? Які їх розміри? Чим відрізняються весняний і літній пагони хвоща (зверніть увагу на колір і особливості пагону)? Чим відрізняються листя папороті і хвоща? Найдіть спорангії папороті і вкажіть, де вони розміщені. Найдіть спороносний колосок хвоща, на якому пагоні він розташований?

Інформація для лабораторної роботи «Папоротеподібні».

Папоротеподібні-велика група вищих рослин. У більшості вони трав'янисті рослини, що мешкають в тінистих, вологих місцях. У тропічних лісах Азії, Америки та Австралії ростуть деревоподібні папороті 15-20 метрів в висоту. Сучасні папоротеподібні часто називають живими копалинами. Всі вони потребують охорони. Папоротеподібні розрізняються між собою за зовнішнім виглядом. Всі вони мають подібні риси у внутрішній будові, розвитку і розмноженні. У всіх папоротеподібних є вегетативні органи: додаткові корені і пагони (стебло і листя). У папоротеподібних є покривні, механічні та провідні тканини. Провідні тканини кореня і пагона утворюють разом єдиний центральний циліндр – стелу. Розвиток тканин у папоротеподібних пояснюється їх пристосованістю до існування в наземно-повітряному середовищі. Цим же пояснюються і великі розміри їх органів. Розмноження здійснюється за допомогою спор. Одна рослина здатна утворювати кілька мільйонів спор. Вони дуже довго зберігають здатність до проростання у вологому теплому середовищі. В сприятливих умовах з пагонів розвивається маленька зигота або нитка-заросток. Він зеленого кольору, так як містить хлорофіл і має ризоїди. Заросток може жити самостійно деякий час. На ньому незабаром в особливих органах розвиваються чоловічі і жіночі статеві клітини (гамети). На нижній поверхні заростка, в жіночих статевих органах – архегоніях знаходиться яйцеклітина. До неї струмом води потрапляють із чоловічих статевих органів – антеридіїв чоловічі гамети – сперматозоїди. Після запліднення з утвореної зиготи на заростку з'являється маленький пагін з додатковим корінням. Згодом він розвивається в велику зелену рослину, що живе багато років. Через деякий час на рослині утворюються спори в особливих органах – спорангіях. Тому дану фазу життєвого циклу папоротеподібних називають спорофітом, а стадію заростка – гаметофітом.

4. Проведення лабораторного заняття із застосуванням технології співробітництва складається з трьох етапів: роботи в групах над завданням, звіт груп за планом та підведенням підсумків у вигляді таблиці.

Таким чином, ми бачимо, що організація лабораторних занять із застосуванням технології навчання співробітництва потребує дотримання ряду методичних умов. Дотримання цих умов допоможе викладачу чітко організувати діяльність студентів і зробити їх роботу ефективною. Технологія навчання у співпраці є невід'ємною частиною сучасної освіти, в тому числі біологічної. Актуальність її застосування визначається завданнями, що орієнтують не тільки на засвоєння майбутніми вчителями біології визначеної суми знань, а й на розвиток їх особистості, на отримання досвіду практичної діяльності. Саме ця якість особистості майбутніх фахівців буде особливо затребуваною на ринку освітніх послуг у світлі застосування стандартів нового покоління в освітньому процесі. Методика навчання біології як навчальний предмет має великі можливості для застосування технологій групової роботи, заснованих на міжособистісному спілкуванні, на діяльності, стимулюючої до пізнання. Їх ефективність забезпечується за рахунок більш активного включення здобувачів вищої освіти в процес отримання та безпосереднього застосування знань. На нашу думку, вирішення цього завдання в найбільшій мірі сприяє технологія навчання в співробітництві. Її застосування при організації лабораторних занять при вивченні біологічних наук є ефективним і доцільним.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8т.-М.: Педагогика, Т. 3. – 1984. – С. 196–243.
2. Педагогика сотрудничества / С. Лысенкова, В. Шаталов, И. Волков и др. // Учительская газета. – 1986. – 18 октября.
3. Редько В.В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови. Рідна школа. 2011. № 8-9. – С. 28–36.
4. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. посібник. К.: Либідь, 2003. С. 560.

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ, ОСНОВНІ ОРІЄНТИРИ

*Мусієнко М.А.
Полтава, Україна*

Однією з пріоритетних проблем сучасного суспільства є духовно-моральне виховання підростаючого покоління. В умовах загострення соціально-економічного й політичного державного розвитку в нашій державі її актуальність особливо зростає.

Пріоритетність формування духовності і моральної вихованості дітей закладів загальної середньої освіти визначено в держаних документах, передусім, це: «Стратегія національно-патріотичного виховання», Концепція сучасного українського виховання, Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти, програма «Освіта (Україна ХХІ століття)» та ін.